

Nr 58

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 4 mars 1955 (nr 110) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar, m. m.; given Stockholms slott den 3 mars 1967.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att

dels anta härvid fogade förslag till förordning angående ändring i förordningen den 4 mars 1955 (nr 110) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar,

dels bifalla det förslag i övrigt, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

G. E. Sträng

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås höjning av grundfonden för Sveriges allmänna hypoteksbank från 200 milj. kr. till 300 milj. kr. Samtidigt föreslås att grundfondens konstruktion ändras så att den kommer att bestå av en garantiförbindelse, som utfärdas av riksgäldsfullmäktige, i stället för som f. n. av statsobligationer.

Dessutom föreslås att kravet att endast inteckning med bästa förmånsrätt får utgöra säkerhet för hypotekslån slopas.

Förslag
till
Förordning

**angående ändring i förordningen den 4 mars 1955 (nr 110) om Sveriges
allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar**

Härigenom förordnas, att 3, 4, 5, 31 och 43 §§ förordningen den 4 mars 1955 om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

3 §.

Till grundfond för hypoteksbanken överlämnar staten genom riksgäldskontoret ett belopp av nominellt tvåhundra miljoner kronor i svenska statens fyra och en halv procent obligationer, vilka skola vara ouppsägbara från innehavarens sida.

Som grundfond för hypoteksbanken ställer staten till förfogande en av riksgäldsfullmäktige utfärdad garantiförbindelse på trehundra miljoner kronor.

Grundfundsobligationerna fortfara att tillhöra staten, som dock ej äger förfoga över dem för annat ändamål förrän bankens samtliga förbindelser äro fullgjorda.

4 §.

1 m o m. Grundfundsobligationer må, efter anmälan till riksgäldskontoret, tagas i anspråk till fullgörande av hypoteksbankens förbindelser om banken tillfälligt skulle sakna tillgängliga medel samt i enlighet med bestämmelserna i 31 § vid bankens likvidation.

1 m o m. Grundfonden må, efter anmälan till riksgäldskontoret, tagas i anspråk till fullgörande av hypoteksbankens förbindelser om banken tillfälligt skulle sakna tillgängliga medel samt i enlighet med bestämmelserna i 31 § vid bankens likvidation.

2 m o m. Om grundfundsobligationer tagits i anspråk av banken annorledes än vid bankens likvidation, åligger det banken att så snart ske kan till grundfonden återställa obligationer som svara mot de i anspråk tagna, ävensom att gottgöra

2 m o m. Om grundfonden tagits i anspråk av banken annorledes än vid bankens likvidation, skall banken ersätta staten den ränta, som staten med anledning härav må ha utgivit, och snarast möjligt återbeta la vad som tagits i anspråk.

¹ Senaste lydelse av 3 § se 1962: 117.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

staten den obligationsränta, som staten i sådant fall nödgas utgiva. I samband med anmälan, som i 1 mom. sägs, skall avtal träffas mellan riksgäldskontoret och banken angående den närmare tidpunkt före vilken obligationerna skola återställas. Återställandet skall under alla förhållanden ha skett senast två år efter det att obligationerna tagits i anspråk.

Kan banken icke återanskaffa i anspråk tagna obligationer inom avtalad tid, skall banken erlægga full likvid till riksgäldskontoret för obligationerna, därvid banken äger rätt att erhålla nya obligationer till motsvarande belopp.

5 §.

För den händelse erforderliga medel för återställande eller likvid, som i 4 § 2 mom. sägs, icke på annat sätt kunna anskaffas, äger hypoteksbanken att uttaga det erforderliga beloppet från hypoteksföreningarna i förhållande till deras delaktighet. Envar förening är, därest medel för nämnda ändamål icke finnas tillgängliga, skyldig att genom uttagande av ett efter behovet lämpat tillskott av sina delägare bereda sig täckning för vad föreningen nödgas utgiva till banken.

För den händelse erforderliga medel för återbetalning, som i 4 § 2 mom. sägs, icke på annat sätt kunna anskaffas, äger hypoteksbanken att uttaga det erforderliga beloppet från hypoteksföreningarna i förhållande till deras delaktighet. Envar förening är, därest medel för nämnda ändamål icke finnas tillgängliga, skyldig att genom uttagande av ett efter behovet lämpat tillskott av sina delägare bereda sig täckning för vad föreningen nödgas utgiva till banken.

31 §.

Om förfarandet — — — — — förordnar Konungen.

Vid likvidation av banken må grundfundsobligationer tagas i anspråk allenast i den mån annan tillgång saknas, som svarar för bankens förbindelser.

Vid likvidation av banken må grundfonden tagas i anspråk allenast i den mån annan tillgång saknas, som svarar för bankens förbindelser.

43 §.

Lån må beviljas endast mot in-teckning med bästa förmånsrätt för fordran i jordegendom, som av lånesökanden innehas med ägande- eller fideikommissrätt. Såsom säkerhet för lån till sambruksförening el-

Lån må beviljas endast mot in-teckning för fordran i jordegendom, som lånesökanden innehar med ägande- eller fideikommissrätt. Såsom säkerhet för lån till sambruksförening eller andelsladugårdsföre-

(Nuvarande lydelse)

ler andelsladugårdsföretag må dock godtagas gemensam första in-teckning i egendom, varav en del äges av föreningen (företaget) och återstoden av medlemmarna (delägar-na).

Utan hinder av vad nu sagts må lån beviljas mot in-teckning med förmånsrätt efter in-teckning för fordran, som icke pantsatts hos för-eningen, under förutsättning

dels att sistnämnda in-teckning utgör säkerhet för belopp, som på grund av donationsbestämmelser el-ler dylikt icke kan uppsägas till återbetalning,

dels att nämnda in-tecknings kapitalbelopp avräknas från det lå-nebelopp, som eljest kunnat bevil-jas.

Inteckningar för — — — — — för hypotekslån.

(Föreslagen lydelse)

tag må dock godtagas gemensam in-teckning i egendom, varav en del äges av föreningen (företaget) och återstoden av medlemmarna (del-ägarna).

Inteckning skall lyda på minst det belopp, till vilket lån beviljas, och i sin helhet ligga inom det värde, till vilket lån enligt 40 § högst får be-viljas.

Tillhandahåller lånesökanden ej in-teckning med bästa förmånsrätt, får lån beviljas endast under förut-sättning att lån, som lämnats mot säkerhet av in-teckning med bättre förmånsrätt, finnes vara ordnat på betryggande sätt och att även sådan in-teckning pantsattes för lån, som hypoteksföreningen beviljar.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen enligt därå meddelad upgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 3 mars 1967.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, KLING, EDENMAN, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, GUSTAFSSON, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *höjning av grundfonden för Sveriges allmänna hypoteksbank, m. m.*, och anför.

Med skrivelse den 12 oktober 1966 har *Sveriges allmänna hypoteksbank* överlämnat betänkande med förslag¹ till vissa ändringar i förordningen den 4 mars 1955 (nr 110) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar (LF).

Efter remiss har *yttranden* över hypoteksbankens förslag avgetts av fullmäktige i riksbanken, fullmäktige i riksgäldskontoret, statskontoret, bankinspektionen, allmänna pensionsfonden, lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, kommerskollegium, skogsbruksutredningen, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och Svenska bostadskreditkassan (gemensamt yttrande), Sveriges jordbrukskasseförbund, Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet Landsbygdens folk.

Kommerskollegium har överlämnat yttranden från handelskamrarna i Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping, Jönköping, Borås, Karlstad, Gävle, Sundsvall och Luleå.

Efter remissbehandlingen har hypoteksbanken i särskild skrivelse återkallat förslaget i vissa delar.

Gällande ordning

Landshypoteksväsendet består av Sveriges allmänna hypoteksbank och tio hypoteksföreningar, som är delägare i banken. Hypoteksbanken har till uppgift att sörja för upplåningen åt föreningarna, som sedan i sin tur har till ändamål att — var och en inom sitt område — lämna ut långfristiga lån

¹ Förslaget grundas på en inom landshypoteksinstitutionen företagen utredning. Denna har utförts av en kommitté bestående av godsägaren Johan Treschow, ordförande, friherre Malte Barnekow, förbundsordföranden Sigge Oscarsson och direktören Stig Lindström, sekreterare.

till fast ränta mot säkerhet i vissa slag av jordegendom och andra s. k. garantilån för jordbruksändamål. Hypoteksförenings låntagare är delägare i föreningen. Hypoteksbanken anskaffar sina lånemedel i huvudsak genom upplåning på obligationsmarknaden. Som säkerhet för obligationslånen ligger inteckningar i de belånade jordegendomarna. Hypoteksbanken har en särställning på så sätt att den är den enda kreditinrättning, som har rätt att ge ut obligationer mot säkerhet i sådan jordegendom som hypoteksföreningarna får belåna. Föreningarna är solidariskt ansvariga för hypoteksbankens förbindelser i förhållande till de oguldna beloppen av sina lån hos hypoteksbanken. För varje förenings förbindelser är i sin tur denna förenings låntagare solidariskt ansvariga i förhållande till de oguldna beloppen av erhållna lån. Som ytterligare trygghet finns såväl hos hypoteksbanken som hos varje förening en reservfond till vilken den behållna årsvinsten skall överföras. Hypoteksbankens reservfond utgjorde vid utgången av år 1965 1,22 % av obligationsskulden medan hypoteksföreningarnas sammanlagda reservfonder vid samma tidpunkt utgjorde 1,46 % av samtliga utestående lånebelopp. I sista hand garanteras hypoteksbankens förbindelser av en av staten tillskjuten grundfond.

I 3 § LF (senast ändrad 1962: 117) stadgas, att staten genom riksgäldskontoret till grundfond för hypoteksbanken överlämnar ett belopp av nominellt 200 milj. kr. i svenska statens 4 1/2 % obligationer, som är uppsägbara från innehavarens sida. Grundfundsobligationerna fortfar att tillhöra staten, som emellertid inte får förfoga över dem för annat ändamål, förrän bankens samtliga förbindelser är fullgjorda.

Grundfonden utgör beräkningsunderlag vid bestämmande av hypoteksbankens upplåningsmaximum. Sammanlagda beloppet av hypoteksbankens utelöpande obligationer får inte uppgå till mera än tio gånger grundfondens belopp (6 § 1 mom. tredje stycket).

Hypoteksbanken kan, efter anmälan till riksgäldskontoret, ta grundfundsobligationer i anspråk för att fullgöra sina förbindelser, när banken tillfälligtvis saknar medel. Vidare kan grundfundsobligationer tas i anspråk vid bankens likvidation. Tas grundfundsobligationerna i anspråk i annat fall än vid likvidation skall banken så snart som möjligt tillföra grundfonden obligationer, som svarar mot de ianspråktagna, och ersätta staten den ränta, som staten kan ha utgett i anledning av att banken tagit obligationerna i anspråk. Om banken inte kan skaffa tillbaka de obligationer som tagits i anspråk skall banken utge full likvid till riksgäldskontoret för obligationerna, varefter banken har rätt att få nya obligationer till motsvarande belopp (4 §). Kan banken inte på annat sätt skaffa medel för att återställa obligationerna eller utge likvid för dessa äger banken ta ut det belopp som behövs från föreningarna i förhållande till deras delaktighet. Om förening inte har medel tillgängliga för detta ändamål skall föreningen genom att ta ut tillskott av sina delägare skaffa sig täckning för vad för-

eningen nödgas utge till banken (5 §). Vid likvidation får grundfundsobligationer tas i anspråk endast i den mån det saknas andra tillgångar, som svarar för bankens förbindelser (31 §).

Går hypoteksbankens grundfond genom förluster ner med en tiondel av sitt belopp, får banken inte ta upp nytt lån förrän grundfonden blivit återställd till sitt ursprungliga belopp (6 § 1 mom. fjärde stycket).

Landshypoteksorganisationens utlåningsverksamhet är, som nämnt, i princip inriktad på belåning av vissa slag av jordegendom (36 §). Endast egendom, som utgör en självständig, huvudsakligen på jordens växtkraft grundad produktionsenhet och som är taxerad på visst närmare angivet sätt kan komma i fråga som belåningsobjekt. Lånets storlek beror på det belåningsvärde, som hypoteksföreningens styrelse fastställer på egendomen. Detta värde fastställs antingen på grundval av senaste taxeringsvärde eller efter särskild värdering (38 §). Belåningsvärdet på skogsmark och växande skog och på egendom som är taxerad som annan fastighet är dock maximerat till senaste taxeringsvärdet. I belåningsvärdet får inte tomt- och industrivärde eller värde på maskiner eller liknande tillgångar ingå (39 §). Lån får beviljas till högst 60 % av belåningsvärdet, till den del det gäller egendom som är taxerad som jordbruksfastighet, och till högst 40 % av belåningsvärdet, till den del det gäller annan fastighet (40 §).

Enligt 43 § första stycket LF får lån beviljas endast om *inteckning med bästa förmånsrätt* ställs som säkerhet för hypoteksföreningens lån. Från denna regel medges dock i paragrafens andra och tredje stycken två undantag. Sålunda får lån beviljas mot säkerhet av *inteckning med förmånsrätt* efter *inteckning till säkerhet för belopp*, som på grund av donationsbestämmelser e. d. är ouppsägbart. I sådant fall skall den senare *inteckningens kapitalbelopp* avräknas från det *lånebelopp*, som annars kunnat beviljas. Det andra undantaget gäller *inteckning för annat än fordran*, om denna *inteckning* inte har avsevärd betydelse för egendomens värde. Sådant *inteckning* får stå kvar med bättre förmånsrätt än *inteckning för hypotekslån* utan att *lånebeloppet* sätts ned.

Hypoteksbanken

I det betänkande som hypoteksbanken överlämnade föreslogs större rörelsefrihet vid långivningen såvitt avser låneobjekten, lånegränserna och värderingsprinciperna. Vidare hemställdes, att grundfonden skulle höjas från 200 milj. kr. till 300 milj. kr. och att grundfondens konstruktion skulle ändras. Dessutom föreslogs att regeln, att hypotekslån får beviljas endast mot *inteckning med bästa förmånsrätt*, skulle avskaffas.

I betänkandet uttrycktes vidare önskemål om ändringar såvitt avser bestämmelserna om styrelseval m. m., amorteringsskyldighet, dröjsmålsränta och reservfonder.

Efter remissbehandlingen har hypoteksbanken med hänvisning till remissyttrandena och de krav, som från flera håll ställts på en ökad reservfondavsättning inom hypoteksrörelsen, frånfallit sin hemställan utom såvitt avser frågorna om grundfondens storlek och sammansättning samt rätten att bevilja lån mot säkerhet av inteckning som inte ligger med bästa förmånsrätt. Hypoteksbanken avser att ytterligare överväga hur de övriga frågorna lämpligen bör behandlas.

Hypoteksbankens framställning innefattar som framgår av det redan anförda begäran om höjning av grundfondens belopp från 200 till 300 milj. kr., vilket enligt bestämmelserna om hypoteksbankens upplåningsrätt skulle möjliggöra en högsta obligationsupplåning av 3 miljarder kr. mot f. n. 2 miljarder kr. Hypoteksbanken erinrar om att frågan om grundfondens storlek senast prövades av 1962 års riksdag (prop. 1962: 84, B:oU 12, rskr 160, SFS 1962: 117), då grundfonden höjdes med 50 milj. kr. Bankens obligationsskuld utgjorde vid 1965 års utgång 1 742 125 000 kr. och vid 1966 års utgång 1 923 507 000 kr. Den av grundfondens nuvarande belopp bestämda gränsen för obligationsupplåningen kan beräknas vara uppnådd redan vid mitten av år 1967. Med hänsyn till att en betydande efterfrågan på lån i hypoteksföreningarna kan väntas, inte minst i anledning av de förslag som framlagts av 1960 års jordbruksutredning (SOU 1966: 30 och 31), anser hypoteksbanken det motiverat att grundfonden redan nu höjs med ett så stort belopp som 100 milj. kr. Hypoteksbanken framhåller att den är väl medveten om att den föreslagna grundfondshöjningen skapar endast formella förutsättningar för en ökad obligationsutgivning och att den faktiska upplåningen liksom hittills måste följa de normer som utstakas av den allmänna kreditpolitiken.

Hypoteksbanken tar i detta sammanhang också upp frågan om grundfondens konstruktion. Man hänvisar till att konstruktionen för stadshypoteks- och bostadskreditkassornas motsvarande fonder ändrats genom förordningar den 3 juni 1966 (SFS 1966: 190 och 191) så att fonderna numera utgörs av garantiförbindelser, som utfärdas av riksgäldsfullmäktige och ställs till förfogande av staten. Hypoteksbanken erinrar om att det i den proposition, som låg till grund för ändringen, framhölls att konstruktionen med en grundfond bestående av räntebärande obligationer innebär att fondens reella värde varierar i förhållande till ändringarna i ränteläget på marknaden för långfristiga obligationer. Då de skäl, som föranledde ändrad konstruktion av stadshypoteks- och bostadskreditkassornas grundfonder, äger giltighet även i fråga om hypoteksbankens grundfond, hemställer hypoteksbanken att dess grundfond konstrueras på samma sätt. Hypoteksbanken påpekar att en sådan konstruktion som den föreslagna återfinns också i förordningen den 26 maj 1965 (nr 139) om Svenska skeppshypotekskassan och Skeppsfartens sekundärlånekassa.

Hypoteksbanken hemställer vidare att bestämmelsen i 43 § LF om att hypotekslån får beviljas endast mot in-teckning med bästa förmånsrätt skall slopas. Bestämmelsen sägs ha visat sig medföra avsevärda praktiska olägenheter. I 18 § av den numera upphävda kungörelsen den 7 juni 1940 (nr 589) angående den statliga egnahemsverksamheten föreskrevs att säkerhet skulle utgöras av första in-teckning. I den mån egnahemslånen ännu inte återbetalts uppstår enligt hypo-teksbanken svårigheter exempelvis i sammanläggningsärenden, när an-språk ställs på bästa förmånsrätt i den nybildade fastigheten för såväl in-teckningar för hypotekslån som för egnahemslån. Vidare omöjliggör den nuvarande regeln i 43 § LF en utökad primärbelåning av jordbruksfastig-het genom hypoteksförening i de fall ett egnahemslån ligger i botten. Hy-poteksbanken kan inte finna någon saklig motivering för att regeln om bästa förmånsrätt skall behållas. Från säkerhetssynpunkt är det enligt ban-ken fullt tillräckligt att in-teckning ligger inom de lånegränser som gäller f. n. Slopandet av ifrågavarande regel behöver enligt hypoteksbanken inte föranleda skärpta regler om avsättning till reservfonderna.

Hypoteksbanken har upprättat förslag till ändrad lydelse av 3, 4, 31 och 43 §§ LF.

Remissyttrandena

Remissbehandlingen har som framgått av det tidigare anförda avsett hypoteksbankens ursprungliga ändringsförslag. I det följande redovisas emellertid remissyttrandena endast i den mån de berör de frågor som kvar-står efter hypoteksbankens återkallelse.

Frågan om höjning av grundfonden och ändring av dess konstruktion har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av remissinstanserna. *Riksbanksfullmäktige* erinrar emellertid i sitt yttrande om att grundfonden enligt gällande bestämmelser får tas i anspråk under två skilda förutsättningar, som enligt hypoteksbankens förslag skall bestå oförändrade. Grundfonden kan nämligen tas i anspråk inte bara för full-görande av bankens förpliktelser vid likvidation utan även om banken tillfälligt saknar erforderliga medel. Fullmäktige ifrågasätter om inte den senare förutsättningen, som har sin motsvarighet i författningarna för stadshypoteks- och bostadskreditkassorna, är alltför vitt formulerad, efter-som syftet med regeln inte kan vara att exempelvis vid en stram kredit-marknad medel skall kunna rekvireras för rörelsen från riksgäldskontoret. Fullmäktige förordar därför att ifrågavarande regel närmare prövas om ändringar i övrigt blir aktuella i LF.

Förslaget att slopa regeln om bästa förmånsrätt för hypo-teksin-teckningar har inte heller mött motstånd i och för sig. Flera remiss-instanser, däribland *stadshypoteks- och bostadskreditkassorna*, anser emel-

lertid att, om regeln slopas, en bestämmelse bör införas motsvarande den som återfinns i 30 § tredje stycket reglementet den 29 november 1963 (nr 574) för Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och för stadshypoteksföreningar. Där föreskrivs att underliggande kredit skall vara betryggande placerad och att in-teckning som lämnats som säkerhet för sådan kredit skall pantsättas även för förenings lån. *Jordbrukskassaförbundet* påpekar att slo-pandet av bestämmelsen om bästa förmånsläge för hypo-teksslån i vissa fall kan medföra ett något ökat risktagande.

Departementschefen

Landshypoteksväsendets uppgift är att tillgodose jordbrukets behov av bunden primärkredit. Kontakten med låntagarna ombesörjs av landshypoteksföreningarna, som lämnar ut lån mot säkerhet av in-teckningar med bästa rätt i jordegendom. De medel som behövs för utlåningsrörelsen anskaffas av hypoteksbanken genom upplåning på obligationsmarknaden. Den väsentliga säkerheten för de av banken utgivna obligationerna utgörs av låntagarnas reverser till föreningarna med tillhörande hypotek. Det andra ledet i den ansvarskedja, som skall trygga obligationsköparnas rätt, är resp. förenings och hypoteksbankens reservfonder, som bildas genom avsättning av den behållna årsvinsten. Nästa led i ansvarskedjan är den solidariska ansvarigheten inom hela organisationen. Föreningarna är solidariskt ansvariga för hypoteksbankens förbindelser i förhållande till de oguldna beloppen av sina lån hos banken och låntagarna är i sin tur solidariskt ansvariga för föreningarnas förbindelser i förhållande till vad som återstår att betala av erhållna hypoteksslån. Som säkerhet för utelöpande obligationer ligger i sista hand grundfonden, som ställts till förfogande av staten. Grundfonden, som utgörs av 4 1/2 % statsobligationer, uppgår f. n. till 200 milj. kr. Grundfundsobligationerna, som fortfar att tillhöra staten, får efter anmälan till riksgäldskontoret tas i anspråk till fullgörande av bankens förbindelser, om banken tillfälligt skulle sakna tillgängliga medel. Dessutom får obligationerna tas i anspråk vid likvidation i den mån det saknas annan tillgång, som svarar för bankens förbindelser. Sammanlagda beloppet av hypoteksbankens utelöpande obligationer får uppgå till högst tio gånger grundfondens belopp.

Hypoteksbanken har begärt höjning av grundfonden med 100 milj. kr. och ändring av grundfondens konstruktion till överensstämmelse med vad som numera gäller för stadshypoteks- och bostadskreditkassorna. I dessa institutioner utgörs nämligen grundfonderna av garantiförbindelser, som utfärdas av riksgäldsfullmäktige och ställs till förfogande av staten.

Hypoteksbankens grundfond höjdes senast efter beslut av 1962 års riksdag från 150 till 200 milj. kr. Sedan dess har som framgår av det tidigare anförda hypoteksbankens upplåning och den därpå baserade kredit-

givningen utvecklats så att maximigränsen för obligationsupplåningen beräknas vara uppnådd redan vid mitten av innevarande år. Jag finner därför i likhet med hypoteksbanken en höjning av grundfonden motiverad. Höjningen bör ske med det belopp hypoteksbanken föreslagit eller med 100 milj. kr. Mot den föreslagna höjningen har heller ingen invändning rests från remissinstansernas sida.

Som framhållits i samband med tidigare beslut om grundfondhöjningar innebär dessa endast formella möjligheter till ökad upplåning mot obligationer. Den faktiska upplåningen måste självfallet liksom hittills följa de normer som gäller för den allmänna kreditpolitiken.

Den konstruktion av grundfonden som hypoteksbanken begärt överensstämmer med den som beslutades av 1966 års riksdag för stadshypoteks- och bostadskreditkassornas del. Genom den föreslagna konstruktionen uppnås den fördelen att grundfondens reella värde inte som f. n. varierar i förhållande till ändringarna i ränteläget på marknaden för långfristiga obligationer. Hypoteksbankens förslag i denna del har tillstyrkts av remissinstanserna och även jag biträder förslaget.

Riksbanksfullmäktige har i detta sammanhang erinrat om att grundfonden enligt gällande bestämmelser får tas i anspråk till fullgörande av bankens förbindelser, förutom vid likvidation, även när banken tillfälligt saknar tillgängliga medel. Denna bestämmelse är enligt hypoteksbankens förslag avsedd att behållas. Fullmäktige ifrågasätter om inte bestämmelsen, som f. ö. har sin motsvarighet i förordningarna om stadshypoteks- och bostadskreditinstitutionerna, är alltför vitt formulerad, eftersom syftet med regeln inte kan vara att hypoteksbanken exempelvis vid en stram kreditmarknad skall kunna rekvirera för rörelsen erforderliga medel från riksgäldskontoret.

I anledning av vad riksbanksfullmäktige anfört får jag erinra om de bestämmelser om ianspråktagande av reservfonden som gällde före nu gällande LF. I 13 § förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 1) angående Sveriges allmänna hypoteksbank (ändrad 1930:203 och 1948:363) föreskrevs att grundfonden liksom f. n. fick tas i anspråk i två fall, dels då banken för tillfället saknade tillgängliga medel, dels vid bankens likvidation. Dessutom fanns en specialregel, som numera saknar motsvarighet, av innehåll att grundfonden under vissa förutsättningar till ett begränsat belopp kunde användas för täckande av förluster vid skogsbelåning. I 13 § sista stycket föreskrevs att grundfundsobligationerna inte fick tas i anspråk i andra fall än de nu nämnda och att de inte fick »i någon händelse tagas i anspråk till anskaffande av medel för bankens utlåning». Av förarbetena till LF (prop. 1955:4 s. 26 och 38, B:oU 3, rskr 109) framgår att någon ändring av de villkor som tidigare gällde för grundfondens ianspråktagande inte åsyftades utan endast en förenkling i utformningen av ifrågavarande bestämmelse.

Mot bakgrund av vad här anförts synes inte någon tvekan behöva råda

om att grundfonden inte får användas i det av riksbanksfullmäktige befa-
rade syftet. Jag finner därför en omarbetning av bestämmelsen obehörlig.

Hypoteksbanken har vidare hemställt om slopande av regeln om att hypotekslån får lämnas endast mot inteckning med bästa förmånsläge. Som skäl för sin hemställan har hypoteksbanken anfört att kravet på bästa inteckningsrätt medför svårigheter i de fall fastighet besväras av inteckning för lån ur egnahemslånefonden. För sådana lån gäller nämligen fortfarande i tillämpningen det krav på första inteckning, som stadgades i 18 § av den numera upphävda kungörelsen angående den statliga egnahemsverksamheten. I sammanläggningsärenden uppstår enligt hypoteksbanken inte sällan den situationen att bästa inteckningsrätt i den nybildade fastigheten krävs både för hypotekslån och för egnahemslån. Vidare sägs den nuvarande bestämmelsen i LF hindra jordbrukare, som har egnahemslån som bottenlån i sina fastigheter, att utöka sin primärkredit genom hypotekslån. Remissinstanserna är positiva till hypoteksbankens hemställan. I flera yttranden, däribland stadshypoteks- och bostadskreditkassornas, understryks emellertid att, om kravet på bästa förmånsläge slopas, det samtidigt bör föreskrivas att underliggande krediter skall vara betryggande ordnade och att säkerheten för sådana krediter skall pantförskrivas även för hypoteksförenings lån.

Då kravet på inteckning med bästa rätt i praktiken vållar svårigheter och dessutom inte förefaller påkallat från säkerhetssynpunkt bör det kunna frånfallas. Landshypoteksväsendets karaktär av primärlåneinstitut bibehålls dock. Säkerheten för hypoteksbankens obligationer utgörs även i fortsättningen i regel av inteckningar med bästa förmånsrätt. Som villkor för godtagande av sämre inteckningssäkerhet än första inteckning bör gälla föreskrifter motsvarande dem som f. n. gäller inom stadshypoteksväsendet.

I enlighet med vad jag anfört har inom finansdepartementet upprättats förslag till ändring av 3, 4, 5, 31 och 43 §§ LF.

I 3 § LF har den föreslagna ändringen av grundfondens storlek och sammansättning tagits upp. Denna ändring föranleder vissa konsekvensändringar i 4, 5 och 31 §§.

I 43 § har de föreslagna ändringarna beträffande inteckningssäkerheten förts in. I första stycket har kravet på inteckning med bästa rätt tagits bort. Andra stycket är utformat efter mönster av bestämmelserna i 30 § första stycket förordningen den 29 november 1963 (nr 573) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar samt 30 § tredje stycket reglementet för kassan och föreningarna.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag att Kungl. Maj:t genom proposition föreslår riksdagen att

dels anta ett inom finansdepartementet upprättat förslag till förord-

ning angående ändring i förordningen den 4 mars 1955 (nr 110) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar,

d e l s bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att utfärda garanti-förbindelser på sammanlagt högst 300 milj. kr. att ingå i hypoteksbankens grundfond i stället för svenska statens fyra och en halv procent obligationer till ett nominellt belopp av 200 milj. kr.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten